

3/17

Arnikum

časopis spolku Arnika

Recykluj
bez jedů!

Rozhovor se
Soňou Jonášovou
o cirkulární ekonomice
strana 8-10

Arnika v Černé Hoře
orodovala za práva
aktivistů
strana 11

Foto: Natálie Pivoňka Faltýnová

Jako každý rok patřilo babí léto našim aktivitám v Českém středohoří. V srpnu jsme začali s poctivým monitoringem tamních bílých stráňí a zkoumali výskyt vzácných druhů rostlin. A v září přišla na řadu tradiční víkendovka našeho Týmu Bořena. Ten se už přes pětatřicet let stará o to, aby ohrožené druhy, jako jsou orchideje, len žlutý nebo hlaváček jarní, měly kde růst. Stráň pod Lipskou horou jsme i letos se zástupem dobrovolníků sekali a zbavovali náletových dřevin. Kromě práce jsme si užili i kopu zábavy. Tak zase za rok na viděnou!

„Balkánské řeky nedáme!“ vzkazuje spolu s Arnikou i kajakář Vavřínek Hradílek. Čtyřnásobný mistr světa a stříbrný olympionik z her v Londýně podpořil naši kampaň na záchranu divokých řek v Bosně a Hercegovině a dalších státech na Balkáně. Jediným vodním tokům a jejich okolí hrozí výstavba stovek vodních elektráren. Jen v Bosně je naplánováno více staveb, než je v celé zemi řek! Místní lidé zvyšují hlasy proti soukromým zájmům investorů a my je v jejich úsilí podporujeme. Nechceme přijít o jedny z posledních míst panenské přírody v Evropě. Přidejte se k Vávrovi a dalším nadšencům a pomozte nám zachovat ráj dobrodruhů i milovníků vodních sportů. Jak se zapojit, zjistíte na webu <http://arnika.org/reky>.

Foto: Archiv Arniky

Foto: Antonín Smola

Volary (Zlatá stezka v Jihočeském kraji)

1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12 13 14 15 16 17 18 19 20 21 22 23 24 25 26 27 28 29 30

(bez dne pondělí)

Altepe vyřizování pastevníka k řemeslu pro domácí kuchařku. Prokročil sám posílá křepelky a kormoranů v kachlech nařizuje sledovat jazyk. Město se k zemi sestává kormoranů a kachle. V období k město gubčička, jsou rozmanité, ale vždy stále se mění k důležitosti a město je k jmenování město. Město je město, ale kromě toho je křepelky. Foto: Antonín Smola

Líbí se vám fotografie aleje Zlatá stezka ve Volarech? Už příští rok vám může viset na stěně! V Arnice jsme pro vás opět připravili kalendář plný krásných obrázků z různých koutů Česka i zahraničí. Rozmanitost krajiny a života na Zemi připomenou fotky z Českého středohoří, Bosny a Hercegoviny, Kazachstánu anebo třeba Thajska. Všechna tato místa jsou spojená s našimi aktivitami, na které koupí kalendáře přispějete. Navíc u každého měsíce najdete zajímavost a významné dny pro životní prostředí. V listopadu 2018 se například dozvíte, proč jsou pro nás aleje tak důležité a na které datum vychází Mezinárodní den bez pesticidů. Objednávejte na adrese www.arnika.org. Děkujeme za vaši podporu a přejeme krásný nový rok!

Končíme s jedovatou rtuťí, zaznívá ze Spolany

Spolana Neratovice letos konečně dává stopku výrobě chloru za použití jedovaté rtuťi. To je dobrá zpráva. V Arnice jsme přes deset let usilovali o to, aby chemička nahradila tuto zastaralou technologii něčím šetrnějším. Roli sehrála i mezinárodní Minamatská úmluva o snižování znečištění rtuťí a ochraně lidského zdraví, která je pro Českou republiku závazná od letošního září. Ta mimo jiné ukládá právě náhradu rtuťi při výrobě jinými technologiemi. Evropská unie stanovila konečné datum takové změny ke konci roku 2017.

Proč ale musel celý proces trvat tak dlouho?

Integrované povolení vydal Spolaně Krajský úřad Středočeského kraje v roce 2007. Podle tehdejšího rozhodnutí měla firma ukončit provoz amalgámové elektrolyzy do konce roku 2014 a poté začít používat membránovou technologii. Namísto toho Spolana požádala o prodloužení. Přestože krajský

úřad její žádost zamítl, společnost se odvolala a navzdory našim námitkám i protestům veřejnosti nakonec díky tehdejšímu ministrovi životního prostředí Tomáši Chalupovi a jeho kolegům z ODS odkladu přece jen dosáhla. Kompromisem se nakonec stal rok 2017.

K výrobě chloru a louhu sodného může Spolana používat rtuť do konce listopadu.

Do Spolany jsme se naposledy podívali v říjnu se zástupci nevládních organizací ze střední a východní Evropy, které se věnují průmyslovému znečištění.

Od prosince má být spuštěna náhradní technologie výroby PVC z externě dodávaných surovin. Teprve letos přešla na náhradní výrobu chloru také ústecká Spolchemie, která byla druhou velkou chemičkou používající rtuť v Česku. Každoročně u nás tyto fabriky vypustily desítky kilogramů rtuťi do ovzduší a do vody. Daleko větší množství, řádově tisíce kilogramů, končilo v odpadech. Tato praxe trvala kvůli rozhodnutím vlastníků společností zbytečně o několik let déle.

Pro lidský organismus je přitom tato látka vysoce toxická. Poškozuje nervový systém, ledviny a kardiovaskulární systém. Silně ovlivňuje i vývoj lidského plodu.

Někdy usílí o lepší a zdravější životní prostředí trvá léta, ale nakonec se vyplatí. Arnika dosahuje úspěchů i díky podpoře lidí. Ke změně v případech Spolany a Spolchemie pomohly i vaše podpisy a hlasy, děkujeme.

**Jindřich Petrlík,
Arnika - Toxické látky a odpady**

Za pět minut dvanáct

Pozor na toxické látky. Pokles spermií u mužů je i jejich zásluha

Nedávno zveřejněná studie říká, že počet spermií u mužů v západních zemích významně klesá. A nevypadá to, že by se měl trend v dohledné době změnit. O výzkumu předních světových vědců informoval americký deník New York Times, který zároveň uveřejnil i názory odborníků, jež za jednu z příčin tohoto poklesu označují vystavení chemickým látkám.

Tyto názory nejsou ostatně nic nového. Už na začátku devadesátých let minulého století profesor Niels Skakkebaek z kodaňské univerzity prohlásil, že chemické látky hrají roli v trvalém poklesu kvality spermatu. „Musíme zjistit, které z nich jsou spojeny s problémy s mužskou reprodukcí, včetně neplodnosti a rakoviny varlat,“ řekl profesor. Podle něj odborníci ve čtyřicátých letech tvrdili, že muži by měli mít alespoň šedesát milionů spermií na mililitr, aby byli považováni za „normální“, a že mnozí měli více než sto milionů na mililitr. V současné době mají průměrní mladí muži čtyřicet až padesát milionů na mililitr. Konkrétně podle výše zmíněného výzkumu spermatu od 42 935 mužů z padesáti zemí v letech 1973

až 2011 to vypadá, že se koncentrace spermií u populace Severní Ameriky, Evropy, Austrálie a Nového Zélandu snížila na

Řada odborníků se domnívá, že nejrůznější chemikálie ohrožují lidskou plodnost. Je nezbytná kontrola těchto látek v recyklatech z plastů, z nichž se vyrábí jak nové hračky, tak materiály pro stavbu bytů. O vlivu reprotoxických látek na lidské zdraví se dočtete i v knize *Generace v ohrožení*, kterou najdete na <http://arnika.org/publikace>.

dvaapadesát procent. Jistě, zatím nemáme dostatek informací, abychom si byli jistí, co tato čísla znamenají a především, co je způsobuje. I tak je však tento trend více než alarmující. A to zejména v souvislosti s chemickými látkami, jako jsou například ftaláty, používané jako změkčovadla do PVC.

V Arnice dlouhodobě upozorňujeme na rizika toxických látek, které nás obklopují. Ftaláty se stále ještě objevují jako změkčovadla použitá v hračkách a předmětech z měkčeného PVC, a to i v České republice a ostatních zemích Evropské unie. Pravidelně vás informujeme o tom, že se k nám tyto jedy dostávají také špatně nastavenou recyklací starých plastů. Hlavní článek tohoto Arnika bude věnován právě rizikům toxické recyklace. Ať už jsou to negativní vlivy na reprodukci nebo jiné zdravotní komplikace, tyto látky nám stále ve velkém otravují život. Nedejme se. Nebojme se žádat budoucnost bez jedů. ■

ARNIKA

Žaneta Ondroušková

Už po třinácté vyhlášíme žebříčky znečišťovatelů

Tradiční vyhlášení největších znečišťovatelů v Česku očekává veřejnost netrpělivě každý rok. Letos se konalo ve středu 11. října. Tvorbě žebříčků předcházelo pečlivé zpracování dat ohlášených podniky do Integrovaného registru znečišťování (IRZ), který spravuje Ministerstvo životního prostředí. Výsledky jsme zveřejnili také prostřednictvím naší aplikace Znečišťovatelé pod lupou.

Akdo tentokrát byli znečišťovatelé číslo jedna? Favoritů bylo hned několik. Už třetím rokem žebříčkům dominuje Spolana Neratovice společně se severočeskými elektrárnami v Počeradech a Prunéřově. Překvapením se stala továrna na polymerbeton ACO Industries v Příbyslavi, která poskočila díky zvýšení emisí potenciálně rakovinotvorného styrenu. Hned první rok svého provozu se také do žebříč-

ku největších zdrojů dioxinů vyšplhala nová spalovna komunálních odpadů v Chotíkově.

„Za rok 2016 úniky a přenosy nebezpečných látek nahlásilo do registru celkem 1295 provozů. Celkové množství rakovinotvorných látek a látek poškozujících hormonální soustavu u člověka se meziročně snížilo. Není však jisté, do jaké míry za to může rapidní úbytek hlášení znečišťovatelů do IRZ,“ uvedl Jindřich Petřík z Arniky. Naopak se výrazně zvýšily ohlášené emise skleníkových plynů, rtuti a dále látek poškozujících ozónovou vrstvu.

Mezi největší pražské znečišťovatele patří paradoxně Ústřední čistírna odpadních vod Praha jako významný zdroj látek nebezpečných pro vodní organismy kvůli vypouštění těžkých kovů mědi a zinku. Spalovna v Malešicích, kterou vidíte na obrázku, je pátým největším průmyslovým původcem toxických dioxinů, končících převážně v popílkách z čištění spalin. Jak Arnika zjistila,

popílký putují na jih Čech, kde je v provozu u Temelína zpracovává firma Quail do směsi používané k rekultivaci lagun u Mydlovar.

V letošním roce zveřejňujeme žebříčky největších znečišťovatelů podle dat v IRZ v rámci projektu „Pražští znečišťovatelé pod lupou“, podpořeného Magistrátem hlavního města Prahy, a „Arnika Regional & International Support for a Toxic Free Future“, podpořeného nadací Global Greengrants Fund. Tvorbu internetové aplikace a žebříčků také finančně podpořili individuální dárci Arniky, kterým patří dík nejen náš, ale i uživatelů portálu www.znecitovatele.cz, v němž si i vy můžete snadno vyhledat, jaké látky unikají do okolí z konkrétních průmyslových zdrojů v blízkosti vašeho bydliště. ■

Spalovna Malešice.

ARNIKA

Kamil Repeš

Příkladná města a obce dostaly Odpadového Oskara

Máme tu dalšího Oskara! Už potřetí s Arnikou vyhlášíme města a obce, které produkují nejméně směsného odpadu v České republice. Titul se některým vítězům loňských ročníků zalíbil natolik, že jej díky své snaze šetřit životní prostředí i svou peněženku obhájili také letos.

Odpadového Oskara v kategorii obcí do jednoho tisíce obyvatel získala Horní Brusnice z Královéhradeckého kraje. V sídlech s jedním až pěti tisíci obyvateli zvítězila obec Štítná nad Vláří – Popov. Ta si pro titul nepřišla poprvé, stejně jako město Kdyně v kategorii nad pět tisíc obyvatel, které má Oskary dokonce už tři.

Do hodnocení jsme nemohli zahrnout každého. „V sousedních státech se obcím a městům běžně daří produkovat komunální odpad v celkovém množství do sto padesáti kilogramů na osobu a rok. V Česku to ale stále není běžné, průměrná produkce směsného odpadu je u nás asi o třetinu vyšší. My ale říkáme, že to jde, když se chce. Také proto jsme toto číslo zvolili jako základní limit pro obce v naší soutěži. Kdo odpadu produkuje víc, o Odpadového Oskara bo-

jovat nemůže,“ popsal odborník na problematiku odpadů v Arnice Milan Havel s tím, že se letos podařilo získat čísla z jedenácti krajů. Vysočina a Moravskoslezský kraj data z roku 2015, které jsme hodnotili, pro účely soutěže bohužel neposkytly.

Kromě obcí s nejmenším množstvím vyprodukovaného odpadu Arnika tradičně oceňuje i ty, které jsou svými postupy v odpadovém hospodářství dobrým příkladem pro ostatní. V této kategorii zvítězily Nový Hrádek, Dvůr Králové nad Labem, Kyjov a Jeseník. V čem jsou pro své okolí takovou inspirací? Například Kyjov snížil produkci směsných odpadů plošným rozmístěním nádob na bioodpad do všech domácností. Malebné městečko Nový Hrádek zase dosahuje šedesátiprocentní recyklace a díky celkovému nastavení systému je schopné

pokryt náklady na tříděný sběr ze svých příjmů.

„Gratulujeme všem obcím, které se umístily a kvalifikovaly v naší soutěži. Doufám, že pomohou inspirovat další místa při jejich snaze snižovat produkci směsného odpadu. Vzhledem k tomu, že v roce 2020 ho budeme moci skládkovat jen přibližně sto kilogramů na jednoho obyvatele, musíme brzy vyřešit otázku, co s ním,“ dodal Milan Havel.

Další informace a žebříčky v jednotlivých krajích najdete na <http://arnika.org/odpadovy-oskar-2017>. ■

ARNIKA

Žaneta Ondroušková

Arnika odhaluje těžké kovy ukryté v prachu kolem nás

Ať už se schovával pod pohovkou, na zemi v předsíni nebo za psacím stolem, nám neutekl. Ne, řeč není o strašidlech, ale o prachu. S Arnikou jsme jeho vzorky sebrali z interiérů dvaapadesáti budov po celé Praze a podrobili je analýze. Unikátní výzkum odpověděl na spoustu otázek. Je prach z nitra budov odrazem kvality životního prostředí v dané lokalitě? Nebo hraje roli především vnitřní vybavení domů? A není nakonec prach plných těžkých kovů děsivější než kdejaký bubák? S analýzou nám pomohla Vysoká škola chemicko-technologická v Praze.

Unikátním testem prošly domácnosti, veřejné budovy, kanceláře, ale například i tiskárna nebo zubní laboratoř ve více než patnácti městských částech naší metropole. Prach jsme cíleně odebírali také v blízkosti potenciálních zdrojů znečištění, jako je cementárna v Radotíně nebo skládka v Ďáblicích. V testu jsme se zaměřili na hladinu těžkých kovů a výsledky porovnali s právní normou o jejich obsahu v písku na dětských písковиštích.

„V případě veřejných budov byly limitní hodnoty těžkých kovů pro písковиště překročeny u jedenácti vzorků pro olovo, dvanácti pro rtuť a čtrnácti pro kadmium. Někde byla tato limitní hodnota pro olovo a zejména pro

kadmium překročena i více než desetkrát,“ popsal autor studie Petr Válek.

Je obtížné soudit, jaké jsou zdroje naměřeného znečištění, ale vypadá to, že vnější prostředí není až tak zásadní. Daleko větší roli hraje vybavení bytu či materiály, ze kterých je dům postavený. „Toto předpokládáme zejména u olova. Řada z budov je skoro sto let stará a v interiérech mohou stále přetrvávat olovnaté barvy,“ doplnil Petr Válek s tím, že v porovnání se zahraničními studii na tom hlavní město České republiky není tak špatně. Měření těžkých kovů v asijských městech nebo třeba v Kanadě dopadlo hůře.

Ze zdravotního hlediska můžou tyto látky představovat vážný problém. Hlavně olovo

je neurotoxický kov a jeho působení i ve velmi nízkých koncentracích v raném věku dítěte může mít za následek poruchy pozornosti či snížení IQ řádově i o několik bodů. Více informací o studii a doporučení, jak se těžkým kovům v domácnosti vyhnout, najdete na webu Arniky.

Výzkum probíhá v rámci projektu „Rtuť, arsen, olovo a kadmium – nebezpečné kovy v životním prostředí Prahy“, který je financován hlavním městem Prahou. ■

ARNIKA
TOXICKÉ LÁTKY A ODPADY

Karolína Brabcová

Kuřecí král vládne tvrdou rukou ukrajinským regionům

Od roku 2017 působíme s Arnikou na Ukrajině. Směr naší činnosti velmi rychle nabral obrysy poté, co jsme se setkali s problémy, které v ukrajinských regionech způsobují průmyslové velkochovy drůbeže společnosti MHP. Kromě obrovské zátěže na životní prostředí představuje podnik velké riziko i pro místní aktivisty.

Na jaře jsme se spolu s naší kyjevskou partnerskou organizací EcoAction poprvé vydali na ukrajinský venkov, konkrétně do Vinnycké oblasti. Město Ladyžyn představuje se svými dvaceti tisíci obyvateli centrum tamního regionu. Kolem něj se na relativně malé ploše rozprostírá dvanáct kuřecích farem konglomerátu MHP, několik dalších je ve výstavbě.

Každá z farem chová pro maso odhadem více než milion kuřat. Taková produkce představuje značný environmentální problém pro své okolí. Živočišná výroba má velký podíl na celosvětové produkci skleníkových plynů, regionálně pak způsobuje znečištění půdy, vody a ovzduší. Zdaleka nejhorší je pro zdejší obyvatele enormní zatížení

kamionovou dopravou, která je prostředkem pro transport zvířat, krmiva, hnoje i stavebních materiálů pro nové provozy. Průzkum v jedné z postižených vesnic Oljanici potvrdil, že v důsledku vibrační způsobených kamiony mají všechny tamní domy narušené zdvo.

Nejde ovšem jen o environmentální problém. Místní aktivisté bojující proti masivnímu průmyslu čelí nevybíravým, až mafiánským praktikám, které je mají od jejich činnosti odradit. Sledování, výhrůžky i fyzické útoky jsou zde bohužel každodenní realitou. Se stejnými příběhy jsme se setkali i v Čerkaské oblasti, dalším regionu, kde firma působí, a který jsme navštívili v létě.

Firmu vlastní oligarcha Jurij Kosjuk. S roční produkcí čítající neuvěřitelných 566 tisíc tun masa

má majoritní podíl na ukrajinském trhu, přičemž zhruba čtvrtinu výroby exportuje do zahraničí. Evropská unie se má v plánech MHP stát jeho hlavní vývozní destinací.

Místní se snažíme v jejich aktivitě podpořit různými nástroji – pořádáme pro ně vzdělávací semináře, poskytujeme právní pomoc, síťujeme a koordinujeme aktivisty z různých oblastí. V neposlední řadě se snažíme vytvořit mezinárodní tlak na odpovědné instituce. Boj o zlepšení situace bude ale ještě během na dlouhou trať.

Vývoj situace na Ukrajině můžete sledovat na english.arnika.org/ukraine. O aktivistech, kteří čelí perzekucím kvůli své činnosti proti MHP, se dočtete na našem tematickém webu Stop-persecution.org.

ARNIKA CENTRUM
PRO PODPORU OBČANŮ

Václav Orcígr

Aktivistka Ljudmila Vdovychenko z Oljanice píše vzkaz MHP.

Foto: Maida Slámová

Arnika usiluje o budoucnost bez jedů

Celosvětová spotřeba plastů každoročně roste. A spolu s ní i množství elektrických přístrojů, bez kterých bychom si už život nedovedli ani představit. Kde ale skončí plastové kryty starých televizí, přímotopů nebo fénů poté, co je vyhodíme? Řada z nich míří do rozvojových zemí, kde se v zařízeních na opětovné zpracování odpadu dostávají do směsi recyklovatelných materiálů. Z původních plastů si s sebou berou i dávno zakázané jedy, které se k nám prostřednictvím nových výrobků vracejí jako bumerang. Nešpiňte dobré jméno recyklace, apeluje Arnika na politiky i výrobce v nové kampani. Recyklace do budoucna patří, jedy ne!

Malý Toník minulý týden oslavil desáté narozeniny. Vedle výborného dortu od babičky se mu doma sešlo i několik dárků, mezi nimi i oblíbená rubikova kostka. Už je přece dost velký na to, aby tento hlavolam zkusil vyřešit, věřila maminka. Ani by ji nenapadlo, že místo rozvíjení paměti a logického myšlení může mechanická hračka Toníkovi paradoxně ublížit. Není totiž hračka jako hračka. Především ty levnější, koupené na tržištích nebo od bezjmenných výrobců, mohou být vytvořené z recyklovaných plastových částí starých elektrospotřebičů. A ty obsahují i jedy, které už v našem životě dávno nemají co dělat.

Na nebezpečné látky ve vyříděném plastu upozorňuje Arnika ve své nejnovější kampani Recykluj bez jedů. „Ftaláty, těžké kovy nebo zpomalovače hoření. Všechno jsou to chemické látky, které byly dobrými pomocníky v řadě výrobků. Bohužel zároveň způsobují mnoho zdravotních problémů a civilizačních chorob, což postupně vedlo k jejich zákazu ve specifických typech výrobků. Jiné je to u recyklovaného zboží. Ve snaze pobídnout ekonomiku k větší recyklaci nejsou výrobci nuceni z plastů určených k opětovnému užití takové jedy odstraňovat,“ objasňuje Jitka Straková z programu Toxické látky a odpady. Expertka zároveň připomíná, že je recyklace dobrá a nezbytná věc. Šetří nám zmenšující se zásoby surovin i energii. „I proto bychom neměli její dobré jméno a věrohodnost snižovat tím, že necháme v odpadech a recyklovaných výrobcích bez kontroly kolovat nebezpečné toxické látky,“ doplňuje.

Jedy kvůli špatně nastaveným normám nenacházíme jen v hračkách. Vyskytují se i ve stavebním materiálu a obecně ve výrobcích, které nás každý den obklopují. Není divu, že o tom Toníkovi rodiče nemají tušení. Změny v legislativě jdou pomalu a výrobci toxické plasty vesele používají dál.

„K recyklaci je třeba přistupovat zodpo-

vědně a hlavně pracovat se stejnými ekologickými a zdravotními standardy jako u nových výrobků. Proto je nezbytné zrušit výjimky povolující recyklovat a znovu zpracovávat plasty obsahující dávno zakázané jedy,“ vysvětluje Jitčina kolegyně Karolína Brabcová z Arniky.

O jakých látkách je řeč? V nakoupených výrobcích můžeme narazit třeba na bromované zpomalovače hoření. V takovém případě začíná jít do tuhého. Jedná se totiž o takzvané POPs – perzistentní organické polutanty, které se v přírodě nerozkládají, ale naopak se hromadí v tučných jídlech a našich tělech a setrvávají v potravním řetězci.

„Bromované zpomalovače hoření bohužel nalézáme ve všech složkách životního prostředí. Protože se nevyskytují v přírodě přirozeně, neexistují pro ně ani přirozené

možnosti rozkladu. Putují tak i tisíce kilometrů od zdrojů svého původu. Mají na svědomí poškození nervového systému, snížení rozvoje IQ a poruchy soustředění u dětí – takzvaný syndrom ADHD. Řadí se mezi endokrinní disruptory, látky narušující hormonální rovnováhu našich těl,“ pokračuje Karolína.

A zdravotní rizika pro spotřebitele nejsou jediným nebezpečím, které s sebou toxická recyklace přináší. Odpad z tisíců elektronických přístrojů, aut a jiných výrobků končí v zemích třetího světa. Dělníci stojící v dýmu taveného odpadu málokdy tuší, že pracují s jedovatým materiálem a vdechují řadu chemických látek. Takové situace Arnika důvěrně zná z Afriky, Indie, Číny i Thajska. Důsledky práce s elektroodpadem často ignorují i oficiální recyklační závody. Proč by ostatně nemohly, když tak činí i mezinárodní politika?

Foto: Jindřich Petřík

Místo rozvíjení paměti a logického myšlení může mechanická hračka dětem paradoxně ublížit.

Autor: Žaneta Ondroušková

Použitý plast z elektrospotřebičů často putuje do rozvojových zemí, aby se dále zpracoval. S ním do recyklačních zařízení míří i jedy, které byly součástí původního výrobku. Mezi tyto látky patří i tzv. POPs, hromadící se v potravním řetězci a způsobující vážné zdravotní potíže. Ty mohou nakonec skončit v hračkách a dalších výrobcích, které denně používáme. Jak je to možné? Na konci procesu už nevíme, jaké toxické látky výrobek z recyklátu obsahuje. Zatímco u nových produktů ještě výrobci a subdodavatelé dostávají informaci o přítomnosti desítek toxických látek, u recyklátů je to téměř nemožné. Přitom nový výrobek podléhá stejné legislativě jako recyklovaný, proto by měl mít tyto údaje k dispozici i zpracovatel použitých plastů. Prakticky se to ovšem neděje.

Některé z chemikálií byly na mezinárodní úrovni již dávno zakázány. Ve starých výrobcích se však stále vyskytují, a to je třeba změnit. „Klíčové je zabránit vstupu takových

jsou totiž skvělým příkladem, který táhne. Proto o nich mluvíme i s firmami, jež se na cestu směrem k budoucnosti bez jedů ještě nevydaly, ale mohou se inspirovat,“ říká Jitka Straková.

Věříme, že řešením celého problému je nově nastavená ekonomika, které se říká cirkulární. „V češtině také často mluvíme o oběhovém hospodářství. Tento pojem charakterizuje koncept, ke kterému bychom se chtěli ideálně během nadcházejících desetiletí dostat. Je to ekonomika, kde v podstatě neexistuje odpad. Namísto lineárního pojetí, kdy nejdříve získáme drahé přírodní zdroje, pak z nich vyrobíme věc, kterou za čím dál kratší dobu vyhodíme na skládku či spálíme ve spalovně, je to ekonomika založená na pří-

látek do nových výrobků. Vyhneme se tak jejich neřízenému oběhu v odpadu, recyklátu a recyklovaných výrobcích. Cílem naší kampaně je zajistit bezpečné recyklované výrobky bez obsahu jedovatých chemických látek,“ říká Karolína.

A v Arnice se rozhodně nebojíme za změny patřičně poprat. S výzvou o ukončení současné praxe plánujeme oslovit české Ministerstvo životního prostředí, evropské politiky i strany mezinárodní Stockholmské úmluvy, kterou Česká republika a ostatní země Unie ratifikovaly.

To ovšem nebude možné bez podpory aktivních lidí. Pomoci můžete i vy. Arnika připravila výzvu adresovanou všem zákonodárcům, kteří mají mandát změnu prosadit. Výzvu je možné podepsat elektronicky na webu Arniky.

„Naše práce se ale neopírá pouze o nepředpočítelné pozice volených zástupců, ale i o odpovědné výrobce, kteří recyklují a jedovaté materiály z odpadů separují. Právě oni

V Arnice usilujeme o to, abychom mohli žít lépe, zdravěji a nic nás takzvaně neotravovalo. Bohužel se na našem trhu stále objevují výrobky, které kvůli obsahu nebezpečných látek způsobují problémy v oblasti nervové soustavy, imunitního systému, krvetvorby, trávení či reprodukce.

Pomozte nám odhalit další z nich. Částkou ve výši 300 Kč měsíčně nám umožníte otestovat až čtyři výrobky! Apelujeme i na dodavatele, aby volili bezpečné alternativy místo toxických. Děkujeme.

Přispívejte prosím jakoukoliv částkou na účet **2400615687/2010** nebo si kupte jednorázovou darovací listinu v hodnotě 500 Kč.

Podpořte naši výzvu za bezpečnou recyklaci na webu www.budoucnostbezjedu.cz. Napište s námi ministři životního prostředí, aby inicioval zákaz recyklace toxických látek zpět do výrobků.

rodních cyklech,“ popisuje Karolína Brabcová.

Hlavní myšlenkou je navrhovat takové výrobky, které neobsahují toxické látky a neznečišťují životní prostředí. „Ty je pak potřeba v cyklu udržet co nejdéle, samozřejmě s ohledem na jejich charakterové vlastnosti,“ doplňuje Soňa Jonášová z Institutu cirkulární ekonomiky, která celý koncept podrobně vysvětluje v rozhovoru na následujících stranách.

„Recyklace odpadu je správnou cestou pro šetření zdroji i energií. Abychom neznevažovali její dobré jméno, je třeba změnit právní normy a apelovat na výrobce. Výrobky z recyklovaných materiálů musí být stejně bezpečné jako ty z prvotních surovin.“

Ve složení výrobků perzistentní organické látky jednoduše nemají co dělat. Způsobují problémy Toníkovi, jeho rodičům, nám i vám. A ztěžují to i recyklačním firmám a dalším podnikům, které chtějí odpad znovu využít a vyrábět z něj šetrné a zdravé produkty. Zakřičme to společně do světa! ■

ARNIKA

Žaneta Ondroušková

Text: Toxtes Link, Indie

Odpad z tisíců elektronických přístrojů, aut a jiných výrobků končí v zemích třetího světa, kde ohrožuje zdraví tamních obyvatel a především zaměstnanců firem na zpracování odpadu.

0 riziku toxicity, recyklaci a tak trochu jiné ekonomice

Nadměrná spotřeba, těžba přírodních zdrojů a velké množství odpadu přivedly svět do bodu, kdy je nutné zásadně změnit náš přístup. Firmám i veřejnosti s tím pomáhá Soňa Jonášová, zakladatelka Institutu cirkulární ekonomiky.

Co si můžu představit pod pojmem cirkulární ekonomika?

Představte si systém, ve kterém se snažíme materiálové a energetické toky uzavírat, aby v něm proudily co nejdéle a v co nejvyšší kvalitě. Už ve chvíli, kdy čerpáme primární zdroje na výrobu produktů, se snažíme, aby to byly zdroje udržitelné a obnovitelné a aby materiály, které se používají pro výrobu, nebyly toxické. Toto je základní princip a souvisí s ekodesignem, druhým pilířem cirkulární ekonomiky. Když navrhujeme jakékoliv produkty, děláme to tak, aby na konci jejich životního cyklu, který by měl být co nejdéle, byly opravitelné, recyklovatelné a popřípadě se dal údržbou jejich životní cyklus prodloužit. Ve chvíli, kdy už jsou výrobky na trhu a prodávají se, snažíme se, aby tam jednoduše byly co nejdéle a zachovávala se jejich hodnota. Když už není možná oprava, využíváme vzniklý odpad jako zdroj pro další výrobu s tím cílem, aby se na něj nepohlíželo jako na něco, čeho se zbavujeme. Cirkulární ekonomika je vize, jak by to mělo fungovat v ideálním případě. Začínáme postupně.

Zní mi to jako koncept, který má nepochybně velký přínos pro ochranu životního prostředí a lidského zdraví. Ale funguje i v praxi? Nezůstává cirkulární ekonomika pouhou teorií?

Nezůstává. Cirkulární ekonomika není nic nového pod Sluncem. Ještě než se vyvinuly sofistikované technologie a začaly vznikat kombinované a těžko zpracovatelné materiály, tady vše probíhalo v přirozených biologických cyklech. I několik desítek let nazpátek jsme celkem obstojně zacházeli se zdroji a používali je déle. Momentálně však vlivem rozvoje technologie, zvětšující se populace a spotřeby obyvatel začínáme vyvíjet obrovský tlak na přírodní zdroje. Výrobci zvyšují efektivitu a produkují co nejvíce za co nejnižší cenu, navíc jsou orientováni na produkci statků. Cirkulární ekonomika mluví o tom, že bychom se měli oprostít od nadměrné spotřeby a vlastnictví statků a přiklonit se spíše k využívání služeb. Přece si stačí věci pronajmout a využívat pouze službu, kterou nám poskytují. Třeba mobil. Vůbec nepotřebujeme materiály, ze kterých je vyroben, potřebujeme tu službu, kterou nám poskytuje. Nejlepší by bylo,

kdybychom si výrobek mohli pronajmout a na konci životního cyklu jej vrátit a dostat třeba zpětně nějakou platbu za materiál, který odevzdáváme. Uzavření tohoto kruhu zřejmě bude trvat delší dobu, ale je to nevyhnutelná cesta. Zdroje dochází a třeba u fosforu zbývá při současné míře spotřeby zhruba čtyřicet let, než jej vyčerpáme.

riály, jež jsou toxické a obsahují látky, které nedokážeme zrecyklovat. Typicky se jedná o některé plasty. Já osobně jsem určitě za, aby byly aspoň energeticky využity nebo zneškodněny takovou formou, abychom z nich získali co největší užitek, ale už je do systému nevraceli. Rozhodně nejsem za nějakou bezmeznou recyklaci. Plasty, které

Foto: Žaneta Ondroušková

„Není pro mě těžké si v práci udržet motivaci. Cirkulární ekonomika dává smysl a lidé to vědí,“ říká Soňa Jonášová.

Už jste vysvětlila, že jeden z pilířů tohoto konceptu je uzavírání toků materiálů ve funkčních a nekončících cyklech, kde neztrácejí hodnotu. Mezi další východiska patří i navrhování produktů a služeb, které nemají negativní dopady na přírodní ekosystémy a lidské zdroje. Nejdou někdy tyto dva principy proti sobě? Recyklaci a tlakem na setrvání materiálů v systému můžeme přece nechtěně docílit i toho, že v prostředí zůstanou toxické látky, které se dříve běžně používaly, přitom k životnímu prostředí rozhodně nejsou šetrné.

Ono by to mělo fungovat tak, že budeme vyrábět produkty, které nemají negativní dopad na prostředí. To je začátek, ideální výchozí pozice. Udržování materiálů v cyklu by mělo přijít až potom. Situace dneška je bohužel taková, že v oběhu už máme mate-

byly vyráběny v minulosti, v sobě mají velké množství různých neidentifikovatelných toxických materiálů, které už tu samozřejmě nechceme.

K tomu je potřeba i zákaz používání nejrůznějších toxických látek, o který s Arnikou usilujeme. Dalo by se tedy říct, že cirkulární ekonomika potřebuje ke svému fungování nové nastavení hodnot, se kterými momentálně pracujeme, jakýsi restart?

Přesně. To slovo restart. Často říkám, že je to určitá evoluce, v závorce revoluce. Myslím, že jsme museli projít tímto šíleným systémem tlaku na spotřebu, který máme dnes. Lineární fungování systému byla nutná cesta, abychom si uvědomili, že tak to nejde. Na začátku byl tlak na efektivitu, automatizace. Chtěli jsme vyrábět víc a za menší cenu. Teď jsme ale v době,

kdy cena nehraje největší roli, důležitější je respektování planetárních limitů. My jsme ty letošní vyčerpali již v srpnu. Proto je nezbytný restart v současném systému. Všichni se o tom každý den přesvědčujeme. Ta spousta odpadu, nedostatek zdrojů, změny klimatu... není to udržitelné.

Váš institut jako příklad dobré praxe často uvádí firmu Replast na Plzeňsku, která recykluje staré plasty a vyrábí z nich mimo jiné podlahové krytiny do stájí či na stadiony. Na první pohled mi to přijde skvělé – je to jedna z mála firem, která využije i věci, jež by jinak skončily na skládce. Ale na druhou stranu je to i konkrétní případ postupu, který umožňuje nejrůznějším toxickým látkám setrávat v životním prostředí a obklopotvat nás ve formě nových produktů. Jak se k tomu stavíte?

Tato firma vznikla před zhruba dvaceti lety. Její majitel, pan Blažek, tehdy dostal za úkol zbavit se prostor plných staré kabeláže z automobilového průmyslu a řekl si, že jsou dvě cesty – odvézt to na skládku, nebo využít jinak. Bylo to v době, kdy nikdo neznal rizika opětovného využití takových materiálů a mně osobně přijde v zásadě skvělé, že dokázal zužitkovat to, co pro jiné byl pouhý odpad. Teď, když máme nové informace a o toxicitě různých materiálů víme víc, je jasné, že z tohoto pohledu takový byznys není postaven úplně správně. Ale tak pojďme najít cestu, jak to změnit. Buď tedy říct ne, PVC je celé špatné, anebo s ohledem na to množství odpadu, který firma nyní chytře využívá, hledat jinou cestu. Například zjistit, jak produkty ošetřit tak, aby látky neunikaly do prostředí, zajistit jejich bezpečnost. Naším cílem je nikdy neházet firmám klacky pod nohy, ale pomoci jim produkt uzpůsobit tak, aby zapadal do okolního prostředí a splňoval zvyšující se legislativní tlak související s odhalováním rizik určitých látek. Osobně vnímám myšlenku vracet odpad do oběhu jako velmi pozitivní, ale nejsem odborník na toxicitu a je mi jasné, že to s sebou nese rizika. Navíc vždy velmi záleží na tom, kde je materiál používán. Produkty Replast jsou určeny například do výrobních hal či stájí jako podlahová krytina se spoustou unikátních vlastností – dobře izoluje, drží teplotu. Ale ve chvíli, kdy nové poznatky ukážou, že to může ohrozit zdraví zvířat nebo se mohou látky dnes považované za toxické dostat zpět do systému, je na zvážení úprava či uplatnění výrobku.

O spouště látek toho moc nevíme, mohou být nebezpečné a přitom nám

dělají společníka v každodenním životě. Když komunikujete s různými firmami, bavíte se i o tom, že má recyklace tato úskalí?

Myslím, že je na všeobecné a veřejné diskusi, abychom, jak se říká, dali hlavy dohromady a našli nejlepší cestu. Diskutujeme to s firmami například ve stavebnictví, kdy často při demolicích vzniká odpad, který je stále dobře recyklovatelný. Narážíme tam však na různé paradoxy. Ve chvíli, kdy například budova stojí a všechny látky, včetně těch nebezpečných, jsou v ní obsažené a přímo působí na lidské zdraví, nikdo to neřeší. Ale ve chvíli, kdy dojde k demolici a zachází se s odpadem, rázem intenzivně kontrolujeme, jestli splňuje veškeré parametry. Je to správné, protože přirozeně nechceme do stávat do oběhu něco toxického. Ale otázka je, jestli bude mít menší dopad na životní prostředí to, že materiál skončí na skládce a my musíme vytěžit nový, nebo je lepší jej ošetřit tak, aby se toxicita snížila, a dále materiál používat. Tuto otázku si kladu i já a bez většího zkoumání nedokážu říct, co je lepší. A když nestačí selský rozum, je samozřejmě nutné povolát odborníky. Spolupracujeme například s panem děkanem Vladimírem Kočím z VŠCHT, který se zabývá analýzou životních cyklů výrobků (LCA).

„Jako spotřebitel očekávám, že bude legislativa nastavená tak, aby se nebezpečné produkty ani nedostaly na trh.“

Souhlasíte s tím, aby byly výrobci povinni k produktům přikládat takzvaný pasport, to znamená z jakých materiálů a chemikálií se výrobek skládá?

Určitě. Stejně jako je uvedeno složení na potravinách, i výrobky by měly obsahovat materiálové pasporty a to i tehdy, když jsou to materiály, které nepovažujeme za škodlivé. Často totiž jejich škodlivost sledujeme až po čase a zjišťujeme, že je kolem nás spousta karcinogenních a jinak nebezpečných látek, o nichž jsme dříve nevěděli. Takže ať je to jakýkoliv výrobek, měl by u něj pasport být. Považuji to za prevenci v situaci, kdy se rozhoduje o tom, jestli materiál je, nebo není recyklovatelný, a jestli jej vrátit do systému, nebo vhodnou metodou zlikvidovat.

Podle směrnice REACH mají dnes výrobci povinnost sdílet informace o tom, zda výrobek neobsahuje látky, které jsou adepty pro omezení (tzv. substances of very high concern). Ale tyto informace ke spotřebiteli nemusí

vždycky doputovat. Jak to ovlivňuje koncept cirkulární ekonomiky?

Já vždycky říkám, že zodpovědnost uvádění zdravého a nezávadného produktu na trh, by měla být dána legislativně a zodpovídat by za to měli výrobci. Že bychom neměli dávat rozhodovací povinnost spotřebiteli, protože on samozřejmě nemá tak rozsáhlou rozlišovací schopnost vyhodnotit, co je, nebo není zdravé a nemá ani kapacitu číst etikety a výrobky srovnávat. Nejjednodušším srovnávacím spektrem je pro něj často cena, ti více environmentálně uvědomělí dokážou rozeznat nějaké certifikáty. Já jako spotřebitel s průměrným časem na nákup očekávám, že bude legislativa nastavená tak, aby se nebezpečné produkty ani nedostaly na trh. Abych pak nemusela zpětně zjišťovat, co za nebezpečné látky mám doma – že jsou v barvách, lacích, v čemkoliv, co nás obklopuje. U elektroniky je jednodušší posoudit například energetickou náročnost a podobně, ale u ostatních produktů je dopad na životní prostředí velmi abstraktní pojem. Druhá věc je nalezení nějakého jednoduchého a objektivního indikátoru, se kterým by dokázali spotřebitelé pracovat. Podobně jako u energetického štítkování by mohla metoda fungovat i u jiných výrobků, tedy jednoduchá stupnice znázorňující kompletní ekologickou zátěž.

Jaké parametry by měl spotřebitel u výrobků znát, aby nakupoval v rámci ideálů cirkulární ekonomiky?

Například jeho životnost – chci vědět, že daný elektrospotřebič mi s největší pravděpodobností vydrží alespoň pět deset let, podle jeho charakteru. Dále aby bylo zaručeno, že dalších třeba pět let pro něj budou dostupné náhradní díly, že je opravitelný nebo že je vyrobený z recyklovatelných materiálů. To jsou zásadní faktory. A taky si myslím, že když člověk potřebuje něco vyčistit či opravit, není nutné kupovat hned nový výrobek. Vyměňovat například celá těla elektrospotřebičů je úplná bláznovina, ale děje se to často, třeba u mobilních telefonů. Ta opravitelnost tkví v tom, vyměnit díl za díl nebo součástku upgradovat. Ne věc vyhodit a pořídit si novou.

Jaké jsou první vlašťovky mezi firmami, které tato kritéria plní?

Třeba v IKEA nově zavedli službu Druhý život pro nábytek. Když už něco nechcete, můžete to vyfotit a navrhnout cenu a IKEA nábytek prodá novému majiteli. Stejně tak se třeba snaží vyrábět nové produkty z recyklovatelných materiálů. Ano, je to sice velká firma, která má pro podobné systémy prostředky, ale musíme si uvědomit,

že právě ve velkých firmách je často těžké prosadit nové koncepty. Tito průkopníci tak vytvářejí nové byznys modely, které jsou obdobně použitelné i u malých a středních podniků. A takové modely mají potenciál. Dále je dobrý příklad firma JRK, která má své kompostéry vyrobené z recyklovaného plastu, poskytuje náhradní díly a zaručuje, že kompostér budete moci využívat skutečně dlouho, protože je kvalitní a opravitelný. Firmy s tím tedy již přicházejí. Důležité je, aby to komunikovaly zákazníkům jako velkou přidanou hodnotu.

Je složité v současném světě přesvědčovat firmy, aby se nad konceptem cirkulární ekonomiky zamyslely a přidaly se?

Musím říct, že máme štěstí, že narážíme na velmi uvědomělé firmy. Vědí, že když jsou závislé na zdrojích a vidí jejich cenu, bylo by dobré umět s těmito principy pracovat. Ve chvíli, kdy na to ta firma ještě nepřišla, nenuťme ji. Spíš mluvíme o výhodách a necháváme firmy, ať se samy rozhodnou, jestli je to pro ně zajímavé, nebo ne. A důležitá je i poptávka spotřebitelů. Myslím, že si Češi odvykli dávat zpětnou vazbu, ještě se trochu bojíme ptát po kvalitě, záruce, opravitelnosti. Ale ptát bychom se rozhodně měli, protože kdyby každý den přišlo deset takových zákazníků, prodejce začne uvažovat o změně přístupu. Kolik praní vydrží toto

tričko? Existuje nějaké místo pro zpětný odběr? Těmito otázkami otevíráme potenciál pro to, aby nad tím výrobci začali uvažovat.

Cirkulární ekonomika je určitou alternativou k té lineární. Může vyřešit problémy, které jsou jakými důsledky současného systému, obrovské spotřeby a všudypřítomného požadavku na růst a zisk. Musí být nejspíše těžké pohnout byt' jen o píď tímto kolosem?

Rozhodně je náročné změnit to nastavení v hlavě, na které jsme si zvykli. Všechno máme k dispozici a v nakupování, spotřebě a vlastnictví vidíme blaho společnosti. Ale to blaho je ve skutečnosti v nemateriálních věcech, v zážitcích, ve vztahu k lidem, ve využívání služeb bez nutné závislosti na

Soňa Jonášová absolvovala obor Zemědělské inženýrství na Mendelově univerzitě. O cirkulární ekonomice slyšela poprvé v roce 2014 na stáži v Holandsku. Později se s konceptem detailně seznámila na konferenci v Bruselu. V roce 2015 založila v České republice Institut cirkulární ekonomiky, který se kromě práce na konkrétních projektech zabývá vzděláváním, propojováním různých skupin obyvatel a diskuzí napříč obory.

materiálech. To si musí lidé uvědomit, a postupně se to už děje. I Kuznetsova křivka říká, že čím je společnost vyspělejší a dochází k růstu ekonomiky, zvyšuje se i tlak na životní prostředí. V bodě obratu však začíná být ve vyspělých společnostech o životní prostředí a jeho ochranu větší zájem. Věřím, že brzy dospějeme do doby, kdy člověk už nebude jen spotřebitel a konzument, ale uživatel v systému sdílené ekonomiky, která nevyvíjí takový tlak na zdroje.

Co vás ve vašem úsilí motivuje?

Každý den mě pohání to, co vidím kolem sebe. Když se třeba podívám na zprávy a tam se řeší migrace, ptám se, z jakých důvodů ti lidé odcházejí. Většinou je to válka, válka o primární zdroje. A řeknu si, ano, má to smysl. Netlačme tolik na těžbu dalších zdrojů, neohrožujme krásná místa na Zemi nadspotřebou, nevyčerpávejme oblasti, kde se těží. Protože ono se nám to všechno vrátí, ať v migračních vlnách nebo ve formě polutantů ve vodě a vzduchu. Není pro mě tedy těžké si tu motivaci udržovat. Začali jsme v době, kdy je cirkulární ekonomice nejen legislativa nakloněná. Zájem jeví

i firmy a jednotlivci, není to jen aktivita nevládek. Dává to smysl a lidé to vědí. ■

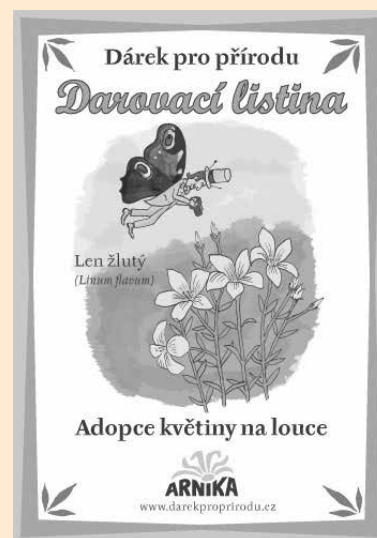
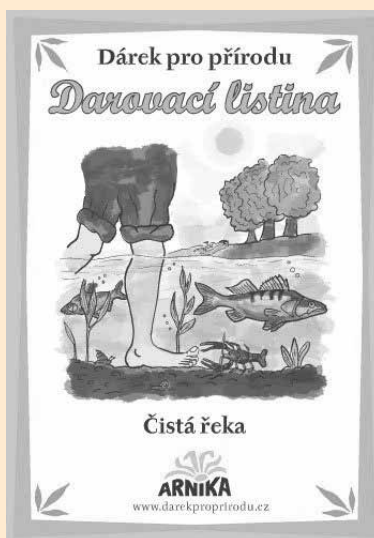

ARNIKA

Žaneta Ondroušková

Potěšte své blízké dárkem pro přírodu!

Tyto a další darovací listiny najdete na webu <https://darekproprirodu.cz/>.

Arnika v Černé Hoře: gorily a podpora stíhaných aktivistů

Zatímco v našich zeměpisných šířkách už začíná být znatelně chladněji, zářijové teploty v černohorské Budvě blížící se podzim rozhodně nepřipomínají. Ne, že by to skupinku formálně oděných lidí spěchajících po rozpálené ulici jadranského letoviska obzvlášť těšilo. Ve třicetistupňovém parnu míří na zahájení mezinárodní konference o dodržování demokratických principů v otázkách životního prostředí. Většina delegátů očekává ničím nerušené, místy až nudné jednání. Netuší zatím, co si pro ně Arnika přichystala.

Dva ranaři s rameny jako kmen lípy zastavují účastníky přicházející do hotelu Splendid. „Who gave you this?“ ukazují na podezřelý předmět, který dostal každý z účastníků od dvou tajemných dívek hned u vchodu. „Do you know her, are you a provocateur too?“ pokračují lámanou angličtinou*. Delegáti na vlastní kůži pociťují nejistotu a možná obavy. Ale jen na okamžik. Z balíčku se nakonec vyklube pozvánka na prezentaci o pronásledování ekologických aktivistů a z goril v černých oblecích naši kolegové.

Happeningem nazvaným Zastavte perzekuci aktivistů!, který upozorňoval na pronásledování činnorodých občanů, Arnika otevřela zářiové setkání stran Aarhuské úmluvy, zabývající se zpřístupňováním informací, zabezpečením právní ochrany a zajištěním aktivní účasti veřejnosti na rozhodování ovlivňující životní prostředí. Tématy v angličtině souhrnně nazývanými „environmental democracy“.

Na co jsme se snažili v Budvě upozornit? Pronásledování lidí aktivně zapojených do ochrany životního prostředí každoročně narůstá. V mnoha případech jsou přítom nejvíce ohrožení místní obyvatelé, kteří musejí odolávat tlaku bohatých a mocných.

„Radíme vám dobře, nefotěte nás a nemluvte o pronásledování aktivistů,“ slyšeli delegáti konference v Budvě od našich kolegů Vaška a Martina, kteří si dali za cíl účastníkům ukázat, jak se asi cítí pronásledovaný aktivista.

Do Černé Hory jsme mimo jiné přijeli představit nově spuštěný portál **Stop-persecution.org**, který podobné kauzy mapuje. Jeden z nich přichází na přetřes v samém závěru konference. Příběh Taťány a Andreje, který se do historie zapíše jako první, na jehož základě strany úmluvy oficiálně obvinily konkrétní stát z pronásledování aktivistů.

Kde Bělorusko přestřelilo

Taťána Noviková a Andrej Ožarovský se stali obětí útlaku ze strany běloruských

úřadů za své námítky proti jaderné elektrárně Ostrovec, budované na bělorusko-litvinských hranicích. Ožarovský, ruský jaderný expert, byl zatčen, vyhoštěn a dalších deset let nesmí do země vstoupit. Běloruské novinářce Novikové po uvěznění sebrali léky, které jí pomáhaly zotavit se z předchozí operace rakoviny. Později byla se skupinou kolegů znova zadržována, aby se nemohla zúčastnit dalších demonstrací.

Bělorusko ovšem není jediným hříšníkem. Na nešvary jednotlivých zemí upozorňují oficiální i jiné studie. Smutným faktem je, že se k ze-

mím překračujícím přijaté normy úmluvy brzy připojí také doposud příkladná Česká republika. Nový stavební zákon, účinný od ledna 2018, totiž spolu s novelou zákona o posouzení vlivu na životní prostředí (EIA) téměř kompletně vylučují veřejnost zastupující spolky z účasti na rozhodování o územních změnách.

Martin Holzknicht, Arnika

***V překladu: „Kdo vám to dal? Znáte ji? Jste nějaký provokatér?“**

Tiráž

Arnikum, časopis sdružení Arnika vychází 3x ročně v Praze. Číslo 3/2017 vyšlo v listopadu 2017 v nákladu 1000 ks. Vydává: Arnika, IČO: 26543281, Evidenční č. MK ČR VS/1-1/48279/01-R, Dělnická 13, Praha 7, tel: +420 774 406 825, www.arnika.org, e-mail: arnika@arnika.org. Šéfredaktor: Žaneta Ondroušková, spolupracovníci: Jiří Kaňa, Vít Vebr, Petra Slováčková, Martin Skalský, Lenka Petřílková Mašková, Jitka Straková, Karolína Brabcová, Václav Orcígr, Martin Holzknicht, Milan Havel, Nikol Krejčová, Kamil Repeš, Jindřich Petrлік a po-bočky Arniky. Adresa redakce je totožná s adresou vydavatele. Grafický design – Anna Frajtová – anna@designbox.cz, DTP – Andrea Klátilová. Foto na obálce Kai Loeffelbein/Basel Action Network

Vydání tiskoviny podpořil Magistrát hl. města Prahy a Ministerstvo životního prostředí. Časopis odráží názory vydavatele, podporovatelé neodpovídají za jeho obsah.

Ministerstvo životního prostředí

Co jiného koupit pod vánoční stromeček, než stromové šperky? Své blízké potěšte například náhrdelníkem „Veverčino tajemství“ nebo náušnicemi ze dřeva černého bezu. Kromě originálního dárku vás bude těšit i dobrý pocit z toho, že koupí podpoříte naši kampaň Zachraňme stromy!

V Arnice už téměř deset let chráníme stromy a aleje ve vašem okolí. Myslíme si totiž, že stromy do krajiny patří. A nejen tam. Zásadní význam mají i ve městech, kde zvyšují kvalitu ovzduší, vyrovnávají teplotní rozdíly, pohlcují hluk a vytvářejí příjemné oázy klidu. Koupí šperků přispějete na naše aktivity, jako je ochranný nátěr alejí, výsadba nových stromků nebo činnost poradny, kde vám dlouhodobě a bezplatně pomáháme zabraňovat kácení zdravých dřevin a ničení zeleně.

Na našem e-shopu najdete například přívěsky z plodu ořešáku mandžuského či lipového dřeva. Čekají tam na Vás i bezové náušnice, které vás zaručeně ochrání, nebo náhrdelník „letokruhy“. Ten pochází ze zbytkové dřeva z prořezů i kácení. Jednoduché řezbářské zpracování a vnitřní krása stromů dávají dohromady jedinečné kousky třeba pro Vaši sestru, dceru či babičku. Autorkou šperků je Dana Hanzlíková Vašková.

Příroda je mocná designérka! Obklopte se jejími výtvy, které najdete na adrese

<http://arnika.org/sperky>

Děkujeme!

Krásné Vánoce Vám přeje Arnika.